

Demokracija

Želimo li promjene ili status quo?

Hrvatski ispitanici podržavaju reforme, važan je rezultat najnovijeg europskog istraživanja koje je pokazalo da 76 posto njih misli kako Hrvatska treba promjene, 67 posto ih je spremno podnijeti žrtve za dobrobit budućih generacija, a 56 posto vjeruje da kriza olakšava promjene

Piše Katarina Ott
ravnateljica Instituta za javne financije

Demokratske institucije trebaju predstavljati interese građana i biti odgovorne prema njima. Kad postoji jaz između moći demokratskih institucija i mogućnosti građana da utječu na rad i odlučivanje tih institucija pojavljuje se *demokratski deficit*. U Hrvatskoj je taj jaz očit svakome tko prati medije, a može se i ilustrirati rezultatima *EU Barometra* koji Europska komisija provodi svakih šest mjeseci u članicama i kandidatkinjama.

Prema tom istraživanju javnog mnijenja iz jeseni 2009. nepovjerenje i nezadovoljstvo demokratskim institucijama u Hrvatskoj mnogo su viši nego u EU, ali i očekivanja od države da rješava posljedice globalne krize. Od hrvatskih ispitanika:

- 92 posto ne vjeruje političkim strankama (79 % u EU)
- 84 posto ne vjeruje vladi (69 % u EU)
- 84 posto ne vjeruje parlamentu (63 % u EU)

- 84 posto nije zadovoljno funkcioniranjem demokracije (45 % u EU)
- 80 posto ne vjeruje u pravni sustav (52 % u EU)
- 77 posto misli da se država previše petlja u njihove živote (61 % u EU)
- 71 posto ne vjeruje regionalnim i lokalnim vlastima (43 % u EU)
- 66 posto ima negativno mišljenje o javnoj upravi (u EU većina ima pozitivno mišljenje)
- 32 posto misli da je vlada najprimjerenija za suočavanje s posljedicama globalne krize (19 % u EU).

Očito je neophodna izgradnja efikasnijih demokratskih institucija i društva koje poštuju zakone i prava pojedinaca. Može li se iz *EU Barometra* iščitati da su Hrvati spremni za promjene ili će u skladu s teorijom iracionalnog glasača sve ostati po starom?

Hrvati su pesimističniji od stanovnika EU, a broj onih koji su ujesen očekivali lošiju situaciju u idućih dvanaest mjeseci (57 vs. 31 % u EU) porastao je 6 posto od istog ispitivanja u proljeće (u EU se smanjio 3 %). Broj onih koji očekuju bolja vremena (11 vs. 28 % u EU) se smanjio 3 posto, dok je u EU porastao 3 posto.

Čak 71 posto ispitanika misli da stvari u Hrvatskoj idu u krivom smjeru (30 % u EU), a samo 27 posto vjeruje da je učinak krize na radna mjesta dosegnuo vrhunac (38 % u EU).

Strah od kriminala veći nego od nezaposlenosti

Strah od kriminala se u samo šest mjeseci povećao 19 posto, dok se strah od nezaposlenosti i ekonomske situacije čak smanjio u istom razdoblju (2 i 4 %). To je čudno jer većina ispitanika misli da učinak krize na zaposlenost još nije dosegnuo vrhunac. Drastični porast straha od kriminala može biti posljedica pritiska EU te istraga koje otkrivaju afere i među najistaknutijim javnim službenicima i dužnosnicima.

Hrvati su izuzetno zabrinuti zbog kriminala u državi (59 vs. 19 % u EU), ali na osobnoj razini ih kriminal ne brine (6 vs. 8 % u EU). Osobni strah od kriminala je na jednakoj razini kao i prije šest mjeseci. Razlika u stavovima o učincima kriminala na njih osobno i na državu može značiti da se kriminal doživljava kao nešto što se događa

mimo i podalje od običnih građana, u nekim višim sferama. U skladu sa stavovima da kriza još nije prevladana, ispitanike osobno najviše brinu inflacija, ekonomska situacija, nezaposlenost i mirovine.

Hrvatski ispitanici podržavaju reforme: 76 posto njih misli da Hrvatska treba promjene kako bi se mogla suočiti s budućnošću, 67 posto spremno je podnijeti žrtve za dobrobit budućih generacija, a 56 posto vjeruje da kriza olakšava promjene.

Iracionalni zahtjevi

Ipak, i uz pad BDP-a sindikati javnih službi zahtijevaju veće plaće, umirovljenici više mirovine, studenti besplatno studiranje bez obzira na uspjeh, roditelji školske udžbenike bez obzira na imovinsko stanje, a pacijenti su protiv participacija. Popis iracionalnih zahtjeva je beskrajan i asocira na Caplanovu teoriju po kojoj su glasači skloni iracionalnim politikama, političari su racionalni pokušavajući zadovoljiti glasače i tako u dugom roku štete blagostanju glasača. Obrazovaniji glasači bi trebali bolje razumjeti ekonomiju, no kako glas obrazovanih i neobrazovanih jednako vrijedi, a neobrazovani prevladavaju u svakom društvu, političari pokušavaju zadovoljiti većinu. Sudeći po javnim rashodima, proračunskom deficitu i javnom dugu, teorija iracionalnog glasača očito funkcionira i u hrvatskoj praksi.

U doba približavanja EU samo 36 posto ispitanika misli da bi Hrvatska imala koristi od članstva (57 % u EU misli da su njihove zemlje profitirale), a čak 52 posto smatra da Hrvatska ne bi profitirala (31 % u EU). Samo 24 posto misli da je članstvo u EU dobra stvar (53 % u EU). Čak i euroskeptični Englezi imaju bolje mišljenje o EU od hrvatskih ispitanika.

Ipak, Hrvati kao i građani EU visoko vrednuju sigurnost, solidarnost, slobodnu trgovinu i fleksibilnost te misle da su za suočavanje s globalnim izazovima najvažnije socijalna pravednost i solidarnost (56 vs. 45 % u EU). Sklonost sigurnosti, pravednosti i solidarnosti vidimo u stvarnom životu u Hrvatskoj, no isti taj stvarni život šalje oprečne signale kad je riječ o slobodnoj trgovini i fleksibilnosti.

Davor Krejča

Usprkos sličnom rangiranju vrijednosti, čvrstoj podršci euru i većem povjerenju u europske negoli u domaće institucije, hrvatski ispitanici nisu sigurni da bi im EU mogla pomoći. Ipak, usred krize - i usprkos problemima sa slovenskom blokadom i Haagom - Vlada pokušava zadovoljiti zahtjeve EU. Glasači nisu izabrali predsjedničkog kandidata koji se povezuje korupcijom već onoga koji obećava borbu s korupcijom, a i premijerka koja obećava reforme i borbu s korupcijom je izrazito popularna.

Cijena ostajanja izvan EU bila bi previsoka. Usprkos brojnim nedostacima EU nudi vrijednosti koje i Hrvatska treba dijeliti i slijediti. EU može pomoći u razvoju institucionalnog okvira koji će poboljšati kulturno, povijesno i politički uvjetovane obrasce te stvoriti povoljne uvjete za ulaganje i dugoročnu političku stabilnost.

Po tko zna koji put valja ponoviti da će uspjeh ovisiti o spremnosti i građana i političara da prihvate zahtjeve i vrijednosti EU, da garancije za uspjeh nema, ali da se kriza može i mora iskoristiti za promjenu starih i očito neuspješnih obrazaca. ■